

Forskningsdagene: Begeistring og forståelse i 30 år

Gjennom Norges største forskningsfestival har befolkningen fått oppleve forskere og forskning på nært hold gjennom tre tiår. Og forskerne har fått oppleve barn og voksnes interesse for, og ikke minst spørsmål om, deres forskning.

AV ANNE RIISER | PUBLISERT 28. MAI 2024 | OPPDATERT 31. MAI 2024

Forskningsdagene-bannere langs Karl Johans gate markerer festivalperioden. Bildet viser forskningstorget på Universitetsplassen i Oslo 2009. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

Målsetningen for Forskningsdagene er å skape begeistring og forståelse for forskning. Dette er enda viktigere nå enn for 30 år siden, når vi i dag opplever at fakta og kunnskap er under press. Forskningsdagene gir allmennheten mulighet til å treffe forskere og lære mer om mange slags temaer. Slike møter bidrar til å opprettholde tillit til forskning og å gi kunnskap på nye måter.

Hvert år arrangeres flere hundre arrangementer i regi av forskningsinstitusjonene rundt i landet, fra Svalbard i nord til Kristiansand i sør. Over 100 000 mennesker får oppleve forskere og forskning i løpet av festivalperioden, og mellom 500 og 1000 forskere er engasjert i å fortelle om forskningen sin.

Starten

Det var daværende kommunikasjonsdirektør i Forskningsrådet, Paal Alme, som tok initiativ til Forskningsdagene. Han besøkte England og opplevde deres National Science Week, og brakte begeistret erfaringene derfra med hjem. Engasjerte medarbeidere og arrangørinstitusjoner fulgte opp, og Forskningsdagene ble en landsdekkende, årlig fest

Nye formidlingsformer

Folkemengde med barn og voksne ser på at forskere dissekerer hai på et forskningstorg.

Forskningsdagene 2023. Fritt Fram! – forskningstorget på Framsenteret og Polaria, Tromsø. Forskere fra Havforskningsinstituttet dissekerer hai. Foto: Helge M. Markusson/Framsenteret.

Et stort antall forskere har deltatt kreativt i nye formidlingsformer, som i boder på forskningstorg, på busser og trikke kjøpesentre, tatt skoleklasser med på ekskursjon, stilt opp som skuespillere i teater, vært stand-up på puber, besøkt bedrifter med foredrag, deltatt på Forsker Grand Prix og mye mer. Mange forskere har lært mye om hvordan de kan ut med sin forskning, og tusenvis av besøkende har fått delta på gratis arrangementer over hele landet i løpet av de årene Forskningsdagene har vært arrangert.

Både Kongefamilien og statsråder har deltatt på Forskningsdagene, og ved sin deltakelse vist at forskning er viktig.

Flere dresskledde menn og en dame spiser softis sammen med H.K.H Kronprins Haakon foran en rød løper.

Forskningsdagene 2007 hadde Polaråret som tema. Festivalperioden ble åpnet med en konferanse om klimaendringer i Aulaen, Universitetet i Oslo. I pausen kunne deltagerne, blant annet H.K.H. Kronprins Haakon, kunnskapsminister Øystein Djupedal og daværende administrerende direktør for Forskningsrådet, Arvid Hallén, spise softis. Foto: Forskningsrådet

Forskingstorg

Siden starten har forskningstorg vokst fram mange steder i landet, og er den formidlingsformen som når bredest ut til folk. På torg med boder og aktiviteter der barn og voksne kan få direktekontakt med forskere, stille spørsmål og delta på eksperimenter og aktiviteter har tiltrukket seg skoleklasser, foreldre og besteforeldre. Forskere forteller om at dette er

verdifullt også for dem, fordi folk som ikke jobber med forskning, og ikke minst barn, stiller helt andre spørsmål til den enn det de tenker på selv.

Barn leter i sandkasse etter forskjellige typer hodeskaller på Forskningstorg i Bergen.

Forskningsrådet har i mange år hatt egne aktiviteter på forskningstorgene rundt om i landet. I 2009 sammenfalt Forskningsdagens 15 årsdag med markeringen av at det var 200 år siden Charles Darwin ble født og 150 år siden han utga det revolusjonerende verket "Artenes opprinnelse". Temaet for festivalen var bærekraft og evolusjon: Kunsten å overleve og Forskningsrådet tilbød aktiviteten hodeskallejakt i flere byer. Bildet viser barn i Bergen grave etter ulike typer hodeskaller som inngang til å snakke om evolusjonsteori og historie. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

Internasjonalt samarbeid

Forskningsdagene er ikke bare Norges største, men også en av de største nasjonale forskningsfestivalene i Europa. Gjennom årene har festivalen samarbeidet og utvekslet arrangementer med andre land i EU-finansierte prosjekter. Forskningsdagene-arrangører har gjennom slikt samarbeid vist fram sin forskning på festivaler i Genova, Paris, Lisboa og Barcelona, og vi har fått arrangementer tilbake.

Nytenkende formidlingsaktivitet: Barn og voksne i Portugal, Italia og Norge har gjennom Forskningsdagene fått lære om DNA-koden med hjelp av seigmenn. Bildene er fra den italienske forskningsfestivalen Festival de la Scienza i Genova, 2008. Den såkalte Seigmannkoden hvor du lager DNA-heliksen med godteriet Seigmenn og tannpirkere, er utviklet av Forskningsdagene og Forskerfabrikken. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

EuroScience Open Forum

Forskningsdagene har også vært med på EuroScience Open Forum (ESOF) flere ganger, blant annet i Barcelona i 2002 med en sesjon om kunst som formidlingsform. Vi deltok med Havforskningsinstituttets prosjekt MAR-ECO og billedkunstner Ørnulf Opdahl. Han hadde vært med på forskningstokt på den Midt-Atlantiske rygg og illustrert nye arter som ble oppdaget på turen, slik som man dokumenterte nye funn før fotografiets tid. Opdahl deltok samme år med en spesialutstilling som en del av Forskningsdagens åpningsarrangement i Sandnes.

Forskningens Døgn i Danmark

I 2004 hadde daværende utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet fortalt sin danske kollega om Forskningsdagene, og representanter (kommunikasjonsdirektør Paal Alme og prosjektleder Anne Riiser) fra Forskningsrådet ble invitert til Uddannelses- og Forskningsministeriet i København for å hjelpe til med å starte en tilsvarende tverrfaglig og nasjonal festival der. I 2005 startet Forskningens Døgn, som etter hvert har vokst til en uke landsdekkende festival med flere av arrangementstypene som vi har i Norge.

Forsker Grand Prix

En arrangementsform som vi i Norge kopierte fra Danmark i 2010 er Forsker Grand Prix. Sidsel Flock Bachmann og Emmy Gram Lauvanger fra Forskningsrådet opplevde FGP i Odense på Forskningens Døgn og tok erfaringen med seg. Dette arrangementet, med regionale finaler og nasjonal finale til slutt, har gitt opplæring i å kommunisere forskning til 550 ph.d.-kandidater, mange som vi har sett igjen senere på TV, radio og i avisspaltene. FGP er en morsom form for show der publikum får lære noe nytt i korte, poengterte og kreative innlegg fra scenen. I 2024 blir det nasjonal finale Oslo 28. september med deltakere fra Tromsø, Bodø, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Oslo.

Dame mottar pokal for seier i Forsker Grand Prix mens gullkonfetti daler ned fra taket.

Vinner av Forsker Grand Prix-finalen i Tromsø 2018, Maria Olson, sammen med daværende rektor ved Norges Arktiske Universitet Ulf Anne Husebakk. Foto: UiT/David Jensen

Researchers' Night

Researchers' Night ble startet av Europakommisjonen i 2005 som et årlig tiltak for å knytte forskere og samfunn nærmere sammen og å vise forskningens betydning for befolkningens liv og hverdag. Forskningsrådets representant utformingen av tiltaket i EU, Hans Borchgrevink, fikk gjennomslag for at den siste fredagen i september var en perfekt dato for hele Europa. En dato som "tilfeldigvis" alltid passer med Forskningsdagene-perioden. Etter dette markeres Researchers' Night den siste fredagskvelden i september hvert år.

NTNU og Trondheim har det største arrangementet i landet på Researchers' Night, og det har vært arrangert der sid 2008 . Til Gløshaugen inviteres elever fra videregående skole i store deler av Trøndelag til mange aktiviteter: Stands forskere forteller om ulike temaer, parallellsesjoner og foredrag, og det hele avsluttes med et flott fyrverkeri i regi av Pyrogruppen på NTNU. Cirka 1100 elever får oppleve dette hvert år, og mange oppgir dette arrangementet som grunn til at de søkte seg til NTNU etterpå.

Mange ungdommer samlet inne på Gløshaugen, NTNU, i Trondheim under Researchers Night.

Mange ungdommer samlet under Researchers' Night-arrangementet Forskernatt på NTNU i 2023. Foto: Forskningsrådet/Anne Riiser

Det er mange andre flotte arrangementer rundt i landet på Researchers' Night, og kreativiteten er stor når det gjelder skape arrangementer som tiltrekker seg publikum en fredagskveld.

Flere bilder fra Forskningsdagene de siste 30 årene

To menn i dress og slagstøvler planter et tre.

Kommunikasjonsdirektør Paal Alme og kunnskapsminister Gudmund Hernes planter "Kunnskapens tre" under de første Forskningsdagene. Foto: Forskningsrådet/Jon Solberg

En spesialutstilling av billedkunstner Ørnulf Opdahl var en del av åpningsarrangementet for Forskningsdagene 2008 i Sandnes. Årets hovedtema var miljøvennlig energi, i tillegg til festivalens deltema, kunst og vitenskap. Utstillingen viste malerier fra hans deltagelse på havforskningsekspedisjonen MAR-ECO i regi av Havforskningsinstituttet. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

Kunst som forskningsformidling: Før fotografiets tid var det vanlig å ha med kunstnere på vitenskapelige ekspedisjoner, for å forevige vitenskapelige funnene. Opdahls malerier fra ekspedisjonen ble utgitt i en egen bok, og et utvalg av dem kunne beskues på Jærmuseet Vitensenter i Sandnes under festivalperioden. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

Forskningsformidling med nye virkemidler og arbeidsmetoder er en viktig del av Forskningsdagene. I 2008 spilte hjernen hovedrollen i vitenskapsteateret "Ja, hjärna!" entret scenen. I samspill med hjerneforskeren Lars Olson og skuespillerne Johan Paulsen og Peder Færevik fra Stockholms Stadsteater formidlet stykket kunnskap om hjernen med både humor og alvor. Teaterstykket var en del av Forskningsrådets tilbud under festivalen dette året. Foto: Forskningsrådet/Sidsel F. Bachmann

Gutt og jente med vernebriller er med på eksperiment med salt

Barn deltar i eksperiment under en av de aller første Forskningsdagene. Festivalen lar barn og voksne komme tett på forskning. Foto: Forskningsrådet

H.K.H. Kronprins Haakon starter rakettmotoren på forskningstorget i Oslo, i 2011.

H.K.H. Kronprins Haakon satte fart i åpningen av Forskningsdagene i 2011. Her starter han rakettmotoren på forskningstorget i Oslo. Foto: Jon Solberg/Forskningsrådet

Meldinger ved utskriftstidspunkt 3. april 2025, kl. 21.41 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.